

ПСИХОЛОГІЯ СОЦІАЛЬНИХ ВІДНОСИН

Укладач: **Попович І.С.**, доктор психологічних наук, професор

Предметом вивчення навчальної дисципліни/освітньої компоненти «Психологія соціальних відносин» є психологічні механізми впливу на людину та її свідомість під час консультування, тренінгів та масових заходів.

Міждисциплінарні зв'язки: Вивчення навчальної дисципліни/освітньої компоненти «Психологія соціальних відносин» базується на загальних та фахових компетентностях, сформованих здобувачами під час вивчення таких ОК: «Загальна психологія (з практикумом)», «Соціальна психологія (з практикумом)», «Вікова та педагогічна психологія», «Теорії особистості» та «Політична психологія».

Мета та завдання навчальної дисципліни/освітньої компоненти

Мета: детальне вивчення окремих соціальних процесів, що позначаються на формуванні масової свідомості, до яких віднесено: психологію реклами, організацію PR-компаній, психологічні феномени харизматичної особистості.

Завдання курсу:

1. Сформувані у здобувачів професійну спрямованість, інтерес до майбутньої професії, відповідальне ставлення до опанування професійно необхідних знань.
2. Сформувані у здобувачів уявлення про особливості взаємовідносин у різних спільнотах.
3. Розкрити фізіологічні механізми впливу на широкі маси людей, ознайомити з основними положеннями теорії мас.
4. Сформувані навички вивчення та аналізування продуктів масової свідомості, вміння конструювати рекламну продукцію загального змісту з урахуванням психологічних особливостей сприймання.

Компетентності та програмні результати навчання

Вивчення навчальної дисципліни/освітньої компоненти «Психологія соціальних відносин» спрямовано на формування таких компетентностей та програмних результатів навчання (ПРН):

Загальні компетентності (ЗК) :	Фахові компетентності (ФК):	Програмні результати навчання (ПРН):
ЗК 1. ЗК 6. ЗК 8.	ФК 6. ФК 8. ФК 11.	ПРН 2. ПРН 3. ПРН 6-8. ПРН 13. ПРН 16. ПРН 18.

На вивчення навчальної дисципліни/освітньої компоненти відводиться **150** годин **5** кредити ЄКТС.

Інформаційний обсяг освітньої компоненти

Змістовий модуль 1.

Соціальні механізми емоційних відносин у малих групах.

Тема 1. Соціальні феномени взаємовідносин в малих групах. Дружба як соціально-психологічний феномен. Поняття про малу групу. Класифікація малих груп. Відмінності між основними видами груп. Психологічна згуртованість та сумісність як основні показники, що забезпечують успішність функціонування малої групи. Соціальні феномени взаємовідносин в малих групах. Основні теорії розвитку колективу. Структура колективу. Поняття про психологічну згуртованість та сумісність групи. Параметри згуртованості. Психологічний динамічний аспект розвитку групи. Діагностика рівня сумісності та згуртованості групи. Дружба як соціально-психологічний феномен.

Поняття дружби в сучасній психології. Поняття дружби з позицій теорії атракції. Особливості феномену дружби в залежності від вікових особливостей. Дружба адаптація людини у суспільстві. Гендерні особливості дружби. Емоційна близькість як основний параметр дружби.

Тема 2. Кохання в контексті соціальних взаємовідносин. Механізми виникнення симпатії. Феномен любові та її типи. Теорії любові (О. Афанасьєв, Дж. Лі, Р. Дж. Стернберг, Р. Мей). Джерела та стилі любові. Умови збереження значущих емоційних відносин. Поняття атракції та її основні особливості. Умови виникнення атракції за Л. Я. Гозманом. Етапи розвитку емоційних відносин та їх детермінанти. Кохання в контексті соціальних взаємовідносин (Е. Фром, І. Кон). Невротична складова любові. Порівняльна характеристика основних теорій любові. Умови, що впливають на міжособистісні взаємини.

Тема 3. Феномен ревнощів в соціальному контексті. Визначення поняття ревнощі у філософській та психологічній науці. Емоційна складова ревнощів. Страх як ключовий чинник утворення і розвитку ревливих стосунків. Гендерний та віковий аспекти ревнощів. Феномен ревнощів в соціальному контексті. Теорії ревнощів у різних психологічних школах. Агресія і ревнощі. Порівняльне аналізування змістових особливостей процесу ревнощів у жінок та чоловіків. Дитячі ревнощі: психологічні особливості та динаміка протікання.

Тема 4. Гендерні ролі та стереотипи в суспільстві. Поняття гендер у сучасних психологічних концепціях. Статева ідентичність та гендер. Стереотипні гендерні ролі та їх використання в рекламній продукції. Жінка і реклама. Визначення поняття «гендер» у сучасній психології. Формування теорії гендеру. Статева ідентичність та етапи її формування. Вплив зразків на психологічний зміст статі. Психоаналітичний підхід до формування статевої ідентичності особистості. Гендерні стереотипи у різних сферах: на прикладі освіти, медицини, спорту, психології та ін.

Тема 5. Соціальні очікування малої групи. Соціальні очікування в міжособистісній взаємодії малої групи. Змістові психологічні параметри соціальних очікувань. Родо-видове аналізування категорії «соціальні очікування» (І. С. Попович). Соціальні очікування в теоріях мотивації.

Процесуальні і змістові мотиваційні теорії і соціальні очікування. Поняття «соціальні очікування особистості». Соціальні очікування в міжособистісній взаємодії малої групи. Змістові психологічні параметри соціальних очікувань спільноти. Соціальні очікування і конструювання моделі очікуваного майбутнього. Основні методи діагностики соціальних очікувань малої групи. Експектометрія як основний метод діагностики. Методики «Очікувана ситуація», «Реалізація очікувань».

Тема 6. Структура трудового колективу. Поняття «колектив», «соціальна група», «спільнота». Види соціальних груп. Основні структурні складові первинного трудового колективу. Структура трудового колективу за В. Уманським. Чинники, що впливають на згуртованість колективу. Фізіологічні, психологічні та духовні чинники згуртованості колективу. Основні методи діагностики структурних компонентів колективу. Методи діагностики структури колективу та його психологічних змістових параметрів. Соціометрія та референтометрія як основні методи діагностики. Експектометрія як метод діагностики прогностичних параметрів у конструюванні виробничих колективів.

Змістовий модуль 2.

Соціальні феномени взаємодій у великих групах.

Тема 7. Соціальні феномени взаємодій у великих групах. Стихійна масова поведінка як соціальний феномен. Натовп та закономірності його поведінки. Поняття натовпу. Механізми поведінки натовпу. Відмінності малої групи та натовпу. Закономірності поведінки натовпу: раціональна та ірраціональна складова. Основні ознаки натовпу: циркулярна реакція та плітки. Умови функціонування натовпу. Класифікація видів натовпу та їх характеристика. Циркулярна реакція та комунікація. Види натовпу та їх характеристика. Основні психологічні змістові параметри натовпу. Соціальні феномени взаємодій у великих групах. Умови формування та функціонування великих груп. Психологічні особливості перебування людини у натовпі. Запобіжні засоби під час масових заходів. Профілактичні дії щодо негативних наслідків стихійної масової поведінки.

Тема 8. Масова паніка як соціальний феномен. Індивідуальна та масова паніка. Циркулярна реакція та комунікаційна взаємодія. Чинники, що викликають паніку. Механізми розвитку панічної поведінки. Запобігання та профілактичні заходи щодо виникнення паніки. Відмінності індивідуальної та масової паніки. Масова паніка як соціальний феномен. Страх за життя – основна емоція паніки. Переживання жаху. Невротичний компонент паніки.

Тема 9. Плітки як соціально-психологічне явище та знаряддя політичної боротьби. Феномен пліток та його вивчення. Класифікаційні ознаки пліток. Викривлення у процесі циркуляції пліток. Фундаментальні чинники існування пліток. Формування стійкого простору, що сприяє поширенню пліток. Плітки як соціально-психологічне явище та знаряддя політичної боротьби. Визначення пліток та відмінності від офіційної інформації. Плітки і суспільні настрої. Жвавий інтерес та дефіцит інформації як ключові чинники існування

пліток. Емоційний баланс і соціальний статус – додаткові чинники, що сприяють виникненню пліток. Профілактика щодо поширення пліток. Створення простору, стійкого до поширення пліток.

Тема 10. Соціальні очікування спільноти. Поняття «соціальні очікування спільноти». Особливості соціальних очікувань руху, спільноти. Відмінності соціальних очікувань великої реальної і формальної груп. Діагностичний інструментарій та його створення для вимірювання параметрів соціальних очікувань спільноти. Ймовірні варіанти дослідження соціальних очікувань спільноти.

Тема 11. Психологічні особливості рекламних компаній. Соціально-психологічні детермінанти організації і проведення успішної рекламної кампанії. Сутність терміну «PR». «Білий» і «чорний» піар: спільне і відмінне. Класифікаційні ознаки «PR». Інформаційний компонент рекламної продукції. Особливості використання символіки в політичній та споживчій рекламі. Заходи протидії негативному впливу реклами.

Форма підсумкового контролю успішності навчання диференційований залік.

Засоби діагностики успішності навчання:

Система контролю успішності здобувача поєднує такі види: поточний контроль; вибірковий контроль; підсумковий модульний контроль, до якого віднесено питання для самостійного опрацювання; семестровий академічний контроль.

Використано такі **методи навчання:** лекційні та практичні заняття з підготовкою доповідей і реферативних повідомлень, застосування модульного тестування і фронтальних поточних опитувань та самостійних робіт.

Методи організації та реалізації навчально-професійної діяльності:

1. За джерелом інформації:

- словесні: традиційна лекція, лекція-презентація, дискусія, бесіда, доповідь, реферативне повідомлення, експертна оцінка;
- практичні: аналізування складних конфліктних ситуацій з застосуванням відеоконтенту; вирішення кейсових завдань, презентація, колегіальне оцінювання, емпіричне дослідження з інтерпретацією результатів з окресленої соціальної проблеми);
- наочні: презентація, спостереження, модерування.

2. За логікою передачі та сприймання навчальної інформації: дедуктивні/індуктивні, аналізування/синтезування.

3. За мірою самостійності мислення: відтворювальні, проблемно-пошукові, творчі;

4. За формуванням допитливості до навчально-професійної діяльності: пізнавальні дискусії, експертне оцінювання, мозковий штурм, створення проблемно-пошукових груп, індивідуальне завдання.

Підсумкова оцінка з ОК «Психологія соціальних відносин» об'єднує усі активності здобувача, що подані в силабусі з урахуванням інформальної та неформальної освіти.

Рекомендована література

Основна література:

1. Блинова О. Є. Трудова міграція населення України у соціально-психологічному вимірі: монографія. Херсон: РІПО, 2011. 486 с.
2. Москаленко В. В. Соціальна психологія: підручник. К.: Центр навчальної літератури, 2005. 624 с.
3. Орбан-Лембрик Л. Е. Соціальна психологія : навч. посіб. К.: Академвидав, 2005. 448 с.
4. Орбан-Лембрик Л. Е. Соціальна психологія: підручник: У 2 кн. Кн. 1. Соціальна психологія особистості і спілкування. К.: Либідь, 2004. 576 с.
5. Орбан-Лембрик Л. Е. Соціальна психологія: підручник: У 2 кн. Кн. 2. Соціальна психологія груп. Прикладна соціальна психологія. К.: Либідь, 2006. 560 с.
6. Попович І. С. *Психологічні виміри соціальних очікувань особистості: монографія*. Херсон: ПАТ «ХМД», 2017. 504 с.
7. Попович І. С. *Психологія соціальних очікувань особистості: методологія, теорія і практика: навч.-метод. посіб.* Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2019. 158 с.
8. Попович І. С. *Соціально-психологічні очікування в людських взаєминах: монографія*. Херсон: ВАТ «ХМД», 2013. 240 с.

Допоміжна література:

9. Беззубцев С. А. Слухи, которые работают на вас. СПб., 2003. 220 с.
10. Ладо О. В. Соціально-психологічні проблеми свободи. *Практична психологія та соціальна робота*. 1999. № 5. С. 34-36.
11. Лебон Г. Психология народов и масс. СПб., 1996.
12. Майерс Д. Социальная психология. 7-е изд. СПб.: Питер, 2007. 794 с.
13. Пайнс Э., Маслач К. Практикум по социальной психологии. СПб.: Питер, 2000. 528 с.
14. Попович І. С. Соціальні очікування в теоріях мотивації особистості. *Вестник Пермского университета. Философия. Психология. Социология*. 2014. Вып. 4(20). С. 53-63.
15. Попович І. С. Мотиваційний компонент соціально-психологічних очікувань. *Проблеми загальної та педагогічної психології: зб. наук. праць Інституту психології імені Г. С. Костюка АПН України*. К., 2011, т. XIII, ч. 4. С. 290-297.
16. Попович І. С. Оптимізація розвитку соціально-психологічних очікувань у студентській групі: навч.-метод. посіб. Херсон: ВАТ «ХМД», 2013. 204 с.
17. Попович І. С. Самооцінка як критерій соціально-психологічних очікувань. *Проблеми загальної та педагогічної психології: зб. наук. праць Інституту психології імені Г. С. Костюка АПН України*. К.: «ГНОЗИС», 2010. Т. 12, ч. 3. С. 326–333.
18. Щербатых Ю. В. Психология страха. Популярная энциклопедия. М., 2001. 354 с.
19. Popovych I. S. Social expectations – a basic component of the system of adjusting of social conduct of a person. *Australian Journal of Scientific Research*. 2014, 2(6), P. 393-398.

Інформаційні ресурси:

20. Теория справедливости Адамса [Электронный ресурс] – Режим доступа к статье: <http://www.klubok.net/article2422.html>.
21. Halian, A., Halian, I., Burlakova, I., Shevchenko, R., Lappo, V., Zhigarenko, I., Popovych, I. Emotional Intelligence in the Structure of Adaptation Process of Future Healthcare Professionals. *Revista Inclusiones*, 7(3). 2020. P. 447-460. <http://www.revistainclusiones.org/index.php/inclu/article/view/1347>

22. Popovych, I., Blynova, O., Zhuravlova, A., Toba, M., Tkach, T., Zavatska, N. Optimization of development and psycho-correction of social expectations of students of foreign philology. *Revista Inclusiones*, 2020. 7(SI). P. 23-38.
<http://www.revistainclusiones.org/index.php/inclu/article/view/1657>
23. Popovych, I., Zhigarenko, I., Losiyevska, O., Dovbenko, S., Kashyrina, Ye., Shevchenko, R., Piletska, L. Research of Achievement Motivation's Impaction the Career Orientations of Future Managers of Organization. *Revista Inclusiones*, 2020. 7(SI). P. 247-263.
<http://www.revistainclusiones.org/index.php/inclu/article/view/1231>
24. Tsiuniak, O., Pyslar, A., Lialiuk, G., Bondarenko, V., Kovtun, O., Los, O., Popovych, I. Research of interdependence of variables and factor structure of masters' readiness for innovative pedagogical activity. *Revista Inclusiones*, 2020. 7(3). P. 427-452.
<http://www.revistainclusiones.org/index.php/inclu/article/view/1645>